ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸವಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳು

ಧರ್ಮಾವತಿ ಎಸ್. ನಾಯಕ*

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.22108283

ABSTRACT

ರಂಗಭೂಮಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವುಳ್ಳ ಕಲಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಸಮಾಜದ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಡಿಜಿಟಲ್ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಅಬ್ಬರ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಆಸಕ್ತಿ ಕುಂದುತ್ತಿರುವುದು ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಕಲಾವಿದರ ವಲಸೆಯಂತಹ ಹಲವು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ರಂಗಭೂಮಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಬಳಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಂದಿಗಿನ ಸಹಯೋಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಯುವ ಸಮುದಾಯದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯಂತಹ ಹೊಸ ಅವಕಾಶಗಳೂ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಡಿಜಿಟಲ್-ರಂಗ ಸಂಯೋಜನೆ, ಸಮುದಾಯ ಆಧಾರಿತ ರಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಬೆಂಬಲದ ಅಗತ್ಯತೆಗಳ ಕುರಿತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ, ರಂಗಭೂಮಿಯ ಭವಿಷ್ಯದ ದಿಕ್ಸೂಚಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ.

KEYWORDS: ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿ, ಸವಾಲುಗಳು, ಅವಕಾಶಗಳು, ಡಿಜಿಟಲ್ ರಂಗಪ್ರಯೋಗ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಸಮುದಾಯ.

* **ಧರ್ಮಾವತಿ ಎಸ್. ನಾಯಕ,** ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ನವೋದಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ರಾಯಚೂರು.

1. ಪೀಠಿಕೆ

ರಂಗಭೂಮಿ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಯ ಒಂದು ಮಾಧ್ಯಮವಲ್ಲ; ಅದು ಸಮಾಜದ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು, ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆಶಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಜೀವಂತ ಕಲೆ. ಗ್ರೀಕ್ ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭಾರತೀಯ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದವರೆಗೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಯಕ್ಷಗಾನ, ಬಯಲಾಟ, ದೊಡ್ಡಾಟ ಮುಂತಾದ ಜನಪದ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡು, ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, ಬಿ.ವಿ. ಕಾರಂತ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ ಮುಂತಾದ ದಿಗ್ಗಜರ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜೀವನಶೈಲಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳನ್ನು ಅವಕಾಶಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದು ಇಂದಿನ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

2. ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸ್ವರೂಪ

ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿ ಎಂದರೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮೀರಿ, ಹೊಸ ವಸ್ತು, ತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ರಂಗಪ್ರಯೋಗ. ವಾಸ್ತವವಾದ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿವಾದ, ಅಬ್ಸರ್ಡ್ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬೀದಿ ನಾಟಕ, ಮಲ್ಟಿಮೀಡಿಯಾ ರಂಗಪ್ರಯೋಗಗಳವರೆಗೆ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂದಿನ ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಪರಿಸರ ಕಾಳಜಿ, ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯ, ವಲಸೆ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯದಂತಹ ಸಮಕಾಲೀನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹವ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಿಪರ ರಂಗತಂಡಗಳ ನಡುವಿನ ಗೆರೆ ತೆಳುವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗುಂಪುಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ.

3. ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸವಾಲುಗಳು

3.1 ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಕೊರತೆ

ರಂಗಭೂಮಿ ಒಂದು ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯ ಕಲೆಯಾಗಿದ್ದು, ರಂಗಮಂದಿರ ಬಾಡಿಗೆ, ವೇಷಭೂಷಣ, ಬೆಳಕಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಪ್ರಚಾರ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಆರ್ಥಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕ ಹವ್ಯಾಸಿ ತಂಡಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆದಾಯ ಮೂಲವಿಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತಿ ಪ್ರದರ್ಶನವೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸಾಹಸವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರಿ ಅನುದಾನಗಳು ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದು, ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಾಯೋಜಕತ್ವವೂ ರಂಗಭೂಮಿಗಿಂತ ಚಲನಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಟಿ.ವಿ ಮಾಧ್ಯಮದತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ವಾಲುತ್ತಿದೆ.

3.2 ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಆಸಕ್ತಿ ಕುಂದುತ್ತಿರುವುದು

ಒಟಿಟಿ (OTT) ವೇದಿಕೆಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಲತಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಮೊಬೈಲ್ ಮನರಂಜನೆಯ ಸುಲಭ ಲಭ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ, ಜನರು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದು ರಂಗಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಯದ ಅಭಾವ ಮತ್ತು ಟಿಕೆಟ್ ದರಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ

ಸಂಖ್ಯೆ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿದೆ.

3.3 ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಕಲಾವಿದರ ವಲಸೆ

ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕಲಾವಿದರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರತೆಯ ಆಸೆಯಿಂದ ಚಲನಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಧಾರಾವಾಹಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳತ್ತ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಅನುಭವಿ ಕಲಾವಿದರ ಕೊರತೆ ಎದುರಾಗಿ, ಹೊಸ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗುತ್ತಿದೆ.

3.4 ಮೂಲಸೌಕರ್ಯದ ಕೊರತೆ

ಗ್ರಾಮೀಣ ಮತ್ತು ಅರೆ ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸಜ್ಜಿತ ರಂಗಮಂದಿರಗಳ ಕೊರತೆ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇರುವ ರಂಗಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಧುನಿಕ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಅಭಾವವಿದ್ದು, ಇದು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲ ರಂಗಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ.

4. ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮುಂದಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳು

4.1 ಡಿಜಿಟಲ್ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಸಮ್ಮಿಲನ

ಸವಾಲಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಡಿಜಿಟಲ್ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನೇ ಒಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆನ್‌ಲೈನ್ ಸ್ಟ್ರೀಮಿಂಗ್, ಯೂಟ್ಯೂಬ್ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಹೈಬ್ರಿಡ್ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ರಂಗಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ವಿಶಾಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸಬಹುದು. ಪ್ರೊಜೆಕ್ಷನ್ ಮ್ಯಾಪಿಂಗ್, ಧ್ವನಿ–ಬೆಳಕಿನ ಆಧುನಿಕ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನಗಳು ರಂಗಪ್ರಯೋಗದ ದೃಶ್ಯವೈಭವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಯುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಬಲ್ಲವು.

4.2 ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಂದಿಗಿನ ಸಹಯೋಗ

ಶಾಲಾ–ಕಾಲೇಜುಗಳ ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಹ–ಪಠ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿ ಅಳವಡಿಸುವುದರಿಂದ, ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಸಬಹುದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾಗಿರುವ ಒತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಭವಿಷ್ಯದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರ ಸಮುದಾಯ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

4.3 ಸಮುದಾಯ ಆಧಾರಿತ ಮತ್ತು ಬೀದಿ ರಂಗಭೂಮಿ

ದುಬಾರಿ ರಂಗಮಂದಿರಗಳ ಹೊರೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಬೀದಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೂಲಕ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ತಲುಪಬಹುದು. ಇದು ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದು, ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಬಲ್ಲದು.

4.4 ಸರ್ಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಬೆಂಬಲ

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ರಂಗಾಯಣ, ನೀನಾಸಂನಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಧನ, ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಆಸರೆಯಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ಪಾರದರ್ಶಕ ಮತ್ತು ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿಸುವುದರಿಂದ ಹೊಸ ತಂಡಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

4.5 ಮಹಿಳಾ ಮತ್ತು ಯುವ ಸಮುದಾಯದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ

ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ನಿರ್ದೇಶಕಿಯರು ಮತ್ತು ಯುವ ರಂಗಕರ್ಮಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು, ಇವರು ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಯನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಲತಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುವ ಇವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

5. ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಮೀರುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳು

ಆಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಮೀರಲು ಬಹುಆಯಾಮದ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಗತ್ಯ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ನಡುವೆ ಸಹಭಾಗಿತ್ವ ಬೆಳೆಸಿ, ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮಾದರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಡಿಜಿಟಲ್ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರಂಗಪ್ರಯೋಗಗಳ ನಡುವೆ ಸಮತೋಲನ ಸಾಧಿಸಿ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪೂರಕ ಸಾಧನವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಶಾಲಾ ಹಂತದಿಂದಲೇ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಿ, ಭವಿಷ್ಯದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನೂ ಕಲಾವಿದರನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕು. ಕೊನೆಯದಾಗಿ, ರಂಗತಂಡಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಜಾಲಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿ, ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮೂಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

6. ಉಪಸಂಹಾರ

ರಂಗಭೂಮಿ ಎಂಬುದು ಕಾಲದ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದ ಜೀವಂತ ಕಲೆ. ಇಂದಿನ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಪ್ರಧಾನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಅದು ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮೂಲಸೌಕರ್ಯದ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದೇ ವೇಳೆ ಹೊಸ ಅವಕಾಶಗಳ ಬಾಗಿಲುಗಳೂ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಸಮುದಾಯ, ಸರ್ಕಾರ, ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಯುವ ಕಲಾವಿದರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದಲ್ಲಿ, ರಂಗಭೂಮಿ ತನ್ನ ಮೂಲ ಆಶಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನ ತಲೆಮಾರುಗಳಿಗೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, (1999), ರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ.
2. ಕಾರಂತ ಬಿ. ವಿ., (2005), ರಂಗಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ, ಮೈಸೂರು: ರಂಗಾಯಣ ಪ್ರಕಾಶನ.
3. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, (2008), ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಜಾನಪದೀಯತೆ, ಹಂಪಿ: ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
4. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಸಿ. ಜಿ. (ಸಿ.ಜಿ.ಕೆ.), (2002), ಬೀದಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ರಂಗ ಚಳವಳಿ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಸಮುದಾಯ ಪ್ರಕಾಶನ.
5. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ ಕೆ., (2012), ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ.
6. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ಎಚ್. ಎಸ್., (2015), ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ: ನೆನ್ನೆ–ಇಂದು–ನಾಳೆ, ನವದೆಹಲಿ: ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ (NBT).
7. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ. ವಿ., (1990), ಹೆಗ್ಗೋಡು ಪ್ರಯೋಗ: ನೀನಾಸಂ ಅನುಭವ, ಹೆಗ್ಗೋಡು: ನೀನಾಸಂ ಪ್ರಕಾಶನ.
8. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ., (2001), ನಾಟಕರಂಗ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು: ಲಂಕೇಶ್ ಪ್ರಕಾಶನ.